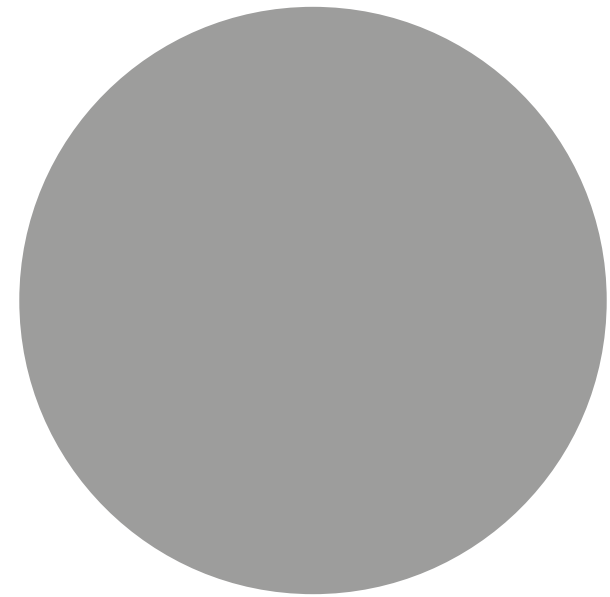

JAPAN EN DE WERELD

Dimitri Vanoverbeke

J A P A N

**E
N**

**D
E**

WERELD

OWL PRESS

Een stabiele democratie in
een veranderende wereldorde

Voorwoord

Met dit boek krijgt de lezer alle nuttige sleutels in handen om het hedendaagse Japan te begrijpen. Het gaat daarbij niet om een louter chronologisch geschiedenisoverzicht, maar om een helder en toegankelijk venster op de politieke, sociale en institutionele dynamiek van een land dat sinds 1945 balanceert tussen stabiliteit en vernieuwing. Het toont hoe Japan, geconfronteerd met vergrijzing, economische druk en maatschappelijke veranderingen, toch uitzonderlijk goed blijft scoren op veiligheid, gezondheid en levensverwachting, en een stabiele koers vaart in een complexe regionale en mondiale context. Die paradox – verandering in continuïteit – loopt als een rode draad door dit boek.

Het Japan van de eenentwintigste eeuw kan immers niet worden ontcijferd zonder naar zijn geschiedenis te kijken, die verklaart waar het vandaan komt, wat het nu is en waar het naartoe gaat. Door vele ontberingen is de Japanse samenleving in staat geweest haar identiteit te behouden en tegelijkertijd diepgaande heroriëntaties door te voeren die nodig waren om zich aan te passen aan de wereld om zich heen. In de hoofdstukken van dit boek wordt duidelijk hoe politieke instellingen, partijen, administratie en burgermaatschappij in dit proces samenkomen, en hoe een land met vrije verkiezingen, een kritische pers en een actief maatschappelijk middenveld toch al decennialang nauwelijks politieke machtswissels kent.

De geschiedenis van de betrekkingen tussen België en Japan volgt deze ontwikkelingen nauwgezet. Deze betrekkingen werden geformaliseerd met de ondertekening van het Verdrag van Vriendschap, Handel en Scheepvaart in 1866, vandaag 160 jaar geleden. De vriendschap die zo ontstond is in de loop der tijd versterkt door talrijke uitwisselingen van allerlei aard: academisch, industrieel, economisch, menselijk, cultureel en wetenschappelijk. Deze hebben zich ontwikkeld in alle fasen die in de hoofdstukken van dit boek worden beschreven: van de Meiji-revolutie tot de ondertekening

van de Economische Partnerschapsovereenkomst met de Europese Unie in 2019, inclusief de opkomst van Japan als economische wereldmacht en de opmars van Indo-Pacifische kwesties op het internationale toneel.

In het bijzonder de loyaliteit en het wederzijds vertrouwen kenmerken onze relaties gedurende deze 160 jaar. Van generatie op generatie hebben Belgen en Japanners banden gesmeed waarvan het historische karakter en de lange levensduur aan beide kanten worden gewaardeerd. En we kunnen het niet over de vriendschap tussen Japan en België hebben zonder de banden tussen de Japanse keizerlijke familie en de Belgische koninklijke familie te vermelden. Dit blijkt onder meer uit de uitzonderlijke aanwezigheid van keizer Akihito bij de begrafenis van koning Boudewijn in 1993, een krachtig symbool van wederzijdse genegenheid.

Met een gemiddelde jaarlijkse handel van 15 miljard euro behouden België en Japan stabiele economische banden. Vandaag de dag is Japan onze op twee na grootste handelspartner in Azië. Onze havens, voornamelijk Antwerpen-Brugge, zijn een toegangspoort voor Japanse producten tot Europa. Ook opmerkelijk is de export van COVID-vaccins van België naar Japan, een uitstekend voorbeeld van onze samenwerking in de biofarmaceutische sector. Wat investeringen betreft speelt Japan dan weer een belangrijke rol in de Belgische economie. Japanners zijn bescheiden in verhouding tot hun status als de op één na grootste buitenlandse investeerder in België van buiten Europa, na de Verenigde Staten. Deze investeringen zijn goed voor zo'n 25.000 jobs in België, een duidelijke illustratie van de Japanse bijdrage aan onze welvaart.

In de onrustige wereld waarin we vandaag leven, worden veiligheidskwesties steeds belangrijker in onze betrekkingen met Japan. Economische veiligheid in de eerste plaats, met een gedeelde wens om samen te werken om onze aanvoer van kritische producten veilig te stellen en voorop te blijven lopen op het gebied van technologische vooruitgang. Bovendien beseft men nu uitdrukkelijk

dat de Europese veiligheid en de veiligheid in de Indo-Pacifische regio nauw met elkaar verbonden zijn. De Russische agressie-oorlog in Oekraïne heeft ons hieraan herinnerd, en de deelname van Noord-Koreaanse troepen aan de gevechten heeft duidelijk gemaakt dat het nodig is om verder samen te werken op dit gebied. Via de NAVO, waarvan Japan één van de vier Indo-Pacifische partners is, maar ook via de Europese Unie. We staan voor gemeenschappelijke uitdagingen, zoals het behoud van vrije scheepvaart in de Straat van Taiwan, nucleaire non-proliferatie, energieveiligheid en het beheer van onze respectieve betrekkingen met China en de Verenigde Staten.

Daarom pleiten we samen voor een wereldorde gebaseerd op waarden en de rechtsstaat, die moet zorgen voor stabiliteit, bescherming en gelijkwaardigheid voor iedereen. Ook hier vinden België, Japan en de Europese Unie elkaar om internationaal recht, multilateralisme en vrijhandel te verdedigen, vertrekkend vanuit onze gedeelde waarden zoals democratie, eerbiediging van de mensenrechten en dialoog. In die zin groeien Japan en Europa steeds meer naar elkaar toe als onvermijdelijke partners om democratische stabiliteit te bewaren in een veranderende wereld.

Maar de geschiedenis verklaart ook enkele verschillen en specificiteiten. Japan bewaakt bewust zijn specificiteit en geeft de voorkeur aan het zoeken naar consensus boven plotselinge verandering en risico's. In onze contacten met Japan worden we altijd verrast door dit verbazingwekkende huwelijk tussen moderniteit en traditie. De hedendaagse geschiedenis – en de analyses in dit boek – verklaren opnieuw waarom sommige belangrijke hervormingen en veranderingen hebben kunnen plaatsvinden en andere niet.

Tegenwoordig worden er talrijke debatten in de Japanse samenleving en politiek gevoerd. Sommige waren tot voor kort nog onbesproken. We moeten de debatten over gevoelige thema's in de juiste context plaatsen; de auteur helpt ons ze beter te begrijpen: het pacifisme, de rol van de zelfverdedigingsstroepen, het concept van

nucleaire schuld, of maatschappelijke vraagstukken als vergrijzing en het dalende geboortecijfer, de plaats van vrouwen in politieke en economische besluitvormingsprocessen en inclusiviteit *sensu largo*. Dit boek helpt om deze discussies te begrijpen vanuit de logica van de Japanse instellingen en politieke cultuur, en toont tegelijk hoe Japan uitgroeit tot een laboratorium voor de toekomst én een spiegel voor onze eigen wereld.

Ik wens u een aangename reis door de hedendaagse politiek, samenleving en instellingen van Japan. Ik wil professor Vanoverbeke niet alleen bedanken voor de uitnodiging om deze paar lijnen over de Belgisch-Japanse betrekkingen te schrijven, maar vooral voor het delen van zijn kennis en goede raad, die bijzonder nuttig zijn voor de Belgische diplomatie, in Japan en in België.

januari 2026

Antoine Evrard

Ambassadeur van België in Japan

Inhoud

Voorwoord	5
------------------------	---

Hoofdstuk 1. Van keizer naar grondwet: de geboorte van een democratische orde	15
Inleiding	17
Yoshida	21
Eerst deconstructie, of toch niet helemaal?	25
Een onwaarschijnlijke architect van de nieuwe grondwet ...	29
De schaduw van het verleden: het Tokyo Tribunaal	36
Conclusie	41
Leestips	45

Hoofdstuk 2. De snelle opkomst van een economische reus op lemen voeten	47
Inleiding	49
Naoorlogse wederopbouw en het '55-systeem'	51
Electoral spelregels en de macht van de LDP	54
De democratie aan het werk	57
' <i>Rich Japan, Poor Japanese</i> '	61
Schandalen en factiestrijd in de jaren 1970	68
Japan op het wereldtoneel	70
Conclusie	72
Leestips	78

Hoofdstuk 3. Democratisch ontwaken onder neoliberale idealen: Japan in de jaren 1980	81
Inleiding	83
Nakasone's breuk met de Yoshida-doctrine	85
Van bureaucratische staat naar marktlogica	88
<i>Japan-bashing</i> en de eis voor een open markt	92
Het Plaza-akkoord	93
Structurele druk van Amerika	94
De zeepbeleconomie	96
De media als klankbord voor de kritische burger	99
Conclusie	102
Leestips	109

Hoofdstuk 4. Het Japanse model ter discussie: van crisis naar democratische vernieuwing in de jaren 1990	111
Inleiding	113
De economische crisis en het ‘verloren decennium’	115
Een ‘normaal land’	119
Politieke fragmentatie en hervorming van het systeem	121
<i>Civil Society</i> en de Kobe-aardbeving (1995)	128
Het einde van de bureaucratische staat	135
Sociale spanningen en culturele reacties	138
Conclusie	139
Leestips	145

Hoofdstuk 5. Van reactief naar normatief leiderschap: het nieuwe Japan in de 21e eeuw	147
Inleiding	149
Een nieuwe politieke stijl	150
De LDP in de oppositie	160
Opkomst en val van de Democratische Partij	165
<i>Back to business</i> met Shinzō Abe	168
Sanae Takaichi en moeilijke geopolitieke tijden	175
Conclusie	178
Leestips	184

Hoofdstuk 6. Macht in het echt: achter de façade	187
Inleiding	189
Van ceremoniële premier tot centrale speler en terug	191
De regering in de grondwet	193
Een hybride democratie	196
Informeel netwerken en de ‘ijzeren driehoek’	203
Conclusie	211
Leestips	213

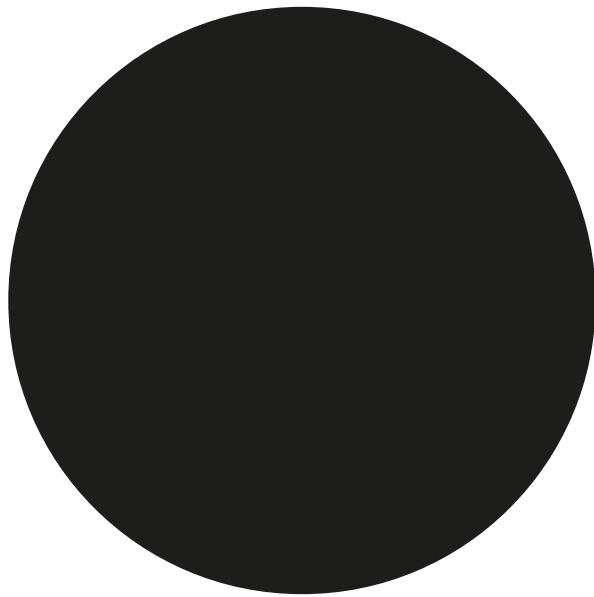
Hoofdstuk 7. Het Japanse justitiebeleid en de dynamiek van hervormingen	215
Inleiding	217
Orde zonder dwang: verklaringen voor lage misdaad	219
Bekentenis cultuur en gerechtelijke dwalingen	224
De doodstraf	228
De dynamiek van het justitiebeleid	233
De naoorlogse justitiële orde	235
‘Japanners houden niet van het recht!’	237
Hervormingen tijdens ‘het verloren decennium’	239
Conclusie	242
Leestips	244

Hoofdstuk 8. Van MacArthur tot Trump: de Japan-VS-alliantie als fundament van de liberale wereldorde	247
Inleiding	249
De <i>Pax Americana</i> en de wedergeboorte van Japan	251
Gelijke partners in een gouden decennium	256
Van wantrouwen naar partnerschap	260
Het turbulente decennium van de VS-Japan-relatie in de jaren 1980	264
Japan aan de zijlijn in de jaren 1990	268
Japan sinds de <i>War on Terror</i>	272
Conclusie	276
Leestips	278

Hoofdstuk 9. Pacifisme en pragmatisme: update van het defensiebeleid in een volatiele wereldorde	281
Inleiding	283
Pacifisme en de ontwikkeling van de liberale internationale orde	287
De grondwet en de juridische structuur van het pacifisme	287
De Japan-VS-alliantie als fundament van pacifistisch veiligheidsbeleid	289

De Golfcrisis als keerpunt in het defensiebeleid	294
Koizumi's <i>boots on the ground</i>	297
'Proactief pacifisme' onder Abe	300
Barrage tegen China	304
Japan en de NAVO	310
Conclusie	313
Leestips	314
Hoofdstuk 10. Grenzen, eilanden en sluimerende geschillen ..	317
Inleiding	319
Analytisch kompas bij territoriale geschillen in Azië	320
De delicate relatie tussen Japan en Rusland	324
Een breuklijn in zee tussen Japan en Zuid-Korea	334
Terra nullius of vroege kolonisering?	335
Tussen eb en vloed van samenwerking en conflict	337
Kleine eilanden met een grote inzet voor China	
en Japan	342
Olie in Okinawa	344
Toenemende Chinese assertiviteit	346
Confrontatie op zee met zware gevolgen	348
Conclusie	351
Leestips	353
Hoofdstuk 11. Japan en zijn burens: regionale	
samenwerking met Zuidoost-Azië	355
Inleiding	357
Bottom-up regionalisering	361
De Aziatische financiële crisis (1997-1998)	365
De <i>ASEAN Way</i> in het beheer van militaire spanningen	371
De Zuid-Chinese Zee als stresstest	373
Hoe past Japan hierin?	377
Het Aziatische huis van de <i>rule of law</i>	379
Conclusie	382
Leestips	384

Hoofdstuk 12. Japan en Europa: verre vrienden,	
onvermijdelijke partners	387
Inleiding	389
Van koele kennismaking tot strategisch partnerschap	
(1970-2025)	393
Een moeilijke start	393
Verdere escalatie in Poitiers	397
Gestaag bouwen aan een nieuwe relatie	402
De grote verandering (1990-1995)	404
Deregulering als voortdurende dialoog	408
In de luwte verder bouwen aan een hechter	
partnerschap (1996-2000)	411
Een nieuwe koers met het Actieplan van 2001	413
Handel als hefboom, waarden als kompas	417
Conclusie	427
Leestips	430
Eindnoten	431

HOOFDSTUK 1

VAN KEIZER NAAR GRONDWET :

de geboorte van een
democratische orde

Inleiding

Er waait een frisse bries door Tokio. De verzengende, vochtige hitte van de zomer waartegen zelfs de diepste schaduw geen verlichting biedt is eindelijk verdreven. In haar plaats zijn de eerste tekenen van een aangename nazomer gekomen, een seizoen dat hier kan aanhouden tot diep in november. Het is een tijd waarin de stad, verstoken van de drukkende hitte, ademt in een ritme dat zowel rustgevend als energiek is.

Bij het Keizerlijk Paleis wandel ik in september 2025 door de weelderige tuinen, tussen de talrijke toeristen die massaal door de zwakke yen en de onberispelijke gastvrijheid naar Japan zijn gelokt. Het contrast tussen de serene omgeving en de drukte van de bezoekers is bijna symbolisch voor het land zelf: een fascinerende mix van traditie en moderniteit, stilte en rumoer. Hier, precies op deze plek, vond tachtig jaar geleden een moment plaats dat het lot van Japan voorgoed zou veranderen.

Op 15 augustus 1945, achter de zware muren van het Keizerlijk Paleis, sprak keizer Hirohito zijn volk voor het eerst rechtstreeks toe via de radio. In een plechtige, omslachtige rede, in archaïsch Japans dat slechts weinigen begrepen, verklaarde hij dat Japan 'het ondraaglijke moest verdragen'. Pas na enige tijd drong tot de bevolking door wat dit werkelijk betekende: de verwoestende oorlog was voorbij. Maar het autoritaire systeem waarvan Hirohito zelf het symbool was, liet de mensen niet zomaar los.

De Amerikaanse opperbevelhebber Douglas MacArthur vond dat het allemaal duidelijker en efficiënter moest. Hij liet de keizer naar zijn residentie komen en schond daarbij bewust het strenge hofprotocol. Tijdens hun ontmoeting liet hij een fotograaf binnen. Op de iconische foto die volgde, staat MacArthur ontspannen, met de handen achter de rug, terwijl de keizer stijf en zichtbaar gespannen naast hem poseert. De Japanse regering probeerde de publicatie meteen te verbieden, omdat het de mythische status van de keizer

*'I speak of the old Japan,
because out of the ashes
of the old Japan there has
risen a new Japan.'*

(Premier Yoshida bij de ondertekening van het Vredesverdrag van San Francisco op 7 september 1951)

zou aantasten. MacArthur draaide het verbod echter om en beval alle kranten om de foto groot af te drukken. Het beeld was een boodschap: voortaan was het duidelijk wie de meerdere was in deze nieuwe machtsverhouding.

Die foto markeerde niet alleen het einde van een tijdperk, maar ook het begin van een ingrijpende transformatie. Met zijn toespraak opende Hirohito de deur naar een radicaal andere toekomst, van een absolute keizerlijke monarchie naar een democratie waarin burgers zelf hun stem zouden laten horen.

De iconische foto van generaal MacArthur en keizer Hirohito
(Bron: Wikimedia Commons)

Japan heeft altijd een paradoxale aantrekkingskracht gehad. Voor de miljoenen toeristen die het land jaarlijks bezoeken, biedt het een ogenschijnlijk ondoorgrondelijke charme met de serene schoonheid

van oude tempels, de neonverlichte chaos van steden en een cultuur waarin tradities en technologie harmonieus samenkomen. Maar achter dat aantrekkelijke oppervlak schuilt een politiek landschap dat niet minder intrigerend is.

Japan wordt al decennialang bestuurd door één enkele politieke partij, de Liberaal-Democratische Partij (LDP), met slechts enkele korte onderbrekingen. Deze opmerkelijke politieke continuïteit roept vragen op. Hoe is het mogelijk dat een land met vrije meningsuiting, een bloeiende pers en een actieve burgermaatschappij zo'n vastgeroeste politieke structuur kent? Is de Japanse democratie werkelijk dynamisch, of slechts schijn?

Het verhaal van de Japanse politiek is er niet één van stagnatie alleen. Het is een verhaal van subtiele verschuivingen, onverwachte wendingen en een unieke balans tussen stabiliteit en vernieuwing. Terwijl ik verder wandel langs de gracht van het paleis, vraag ik me af hoe deze plek, ooit het symbool van absolute monarchie, een nieuwe betekenis heeft gekregen in een land dat zichzelf opnieuw heeft uitgevonden.

Dit boek zoekt antwoorden op vragen als hoe Japan, met zijn complexe geschiedenis en dynamische maatschappij, zich heeft gevormd sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog. We duiken in de onzichtbare krachten die de Japanse samenleving sturen: van de invloed van de tradities en de lange hegemonie van de LDP tot de uitdagingen van coalitiepolitiek en de stille kracht van een vergrijzend electoraat.

Maar waarom zou een lezer in België of Nederland aandacht besteden aan de politieke ontwikkelingen van dit verre land? Japan is niet alleen geografisch groot (ruim tien keer de oppervlakte van België) maar ook economisch een wereldspeler. Tot voor kort was het de op een na grootste economie ter wereld en hoewel het inmiddels is ingehaald door China en Duitsland en in 2026 hoogstwaarschijnlijk ook door India, blijft het een cruciale schakel in de wereldeconomie.

Bovendien speelt Japan een strategische rol in de geopolitiek. Het ligt in een regio waar spanning vaak de boventoon voert. Japan wordt omringd door naties als China, Rusland en Noord-Korea, en ligt dicht bij het gevoelige Taiwan. Tegelijkertijd onderhoudt Japan sterke banden met de Verenigde Staten, zowel militair als economisch, en draagt het bij aan stabiliteit in Zuidoost-Azië en Oceanië. Ook de economische en veiligheidssamenwerking met India krijgt steeds meer aandacht.

Ook voor Europa is Japan een belangrijke partner. Japan is een zeldzame stabiele democratie in een regio die wordt gekenmerkt door autoritaire regimes. Als voorvechter van mensenrechten en de rechtsstaat deelt Japan kernwaarden met de Europese Unie en verbindt het deze met een hoog niveau van welvaart, economische groei en innovatie. De samenwerking tussen Japan, de VS en Europa vormt een fundament voor mondiale stabiliteit, zeker om het hoofd te kunnen bieden aan mondiale crisissen zoals de oorlog in Oekraïne, de nasleep van de COVID-19-pandemie en de wereldwijde klimaatverandering.

Japan biedt niet alleen internationaal, maar ook intern waardevolle lessen. Het land loopt voorop in een demografische ontwikkeling die veel andere landen nog te wachten staat. Sinds 2004 daalde de bevolking er van 127 naar 123 miljoen, en tegen 2048 zou dat aantal onder de 100 miljoen zakken. Die bevolkingskrimp stelt Japan al jaren voor grote uitdagingen. Hoe kan het land de economie draaiende houden, zorg organiseren voor een vergrijzende bevolking en sociale dynamiek behouden? Toch blinkt Japan uit op vlakken waar andere landen naar streven. Het scoort uitzonderlijk goed op volksgezondheid en veiligheid. Met een van de hoogste levensverwachtingen ter wereld (Japanse mannen worden gemiddeld 81 jaar, vrouwen zelfs 87) en opvallend lage criminaliteitscijfers, blijft het land verbazen.

Hoe valt dit te verklaren? Mogelijk spelen culturele tradities een rol, maar ook beleidskeuzes, institutionele structuren en sociale

omgangsvormen lijken bij te dragen. De Japanse ervaring nodigt uit tot een bredere reflectie. Hoe kunnen samenlevingen zich duurzaam aanpassen aan structurele veranderingen zonder sociale samenhang te verliezen?

Dit boek is geen statische momentopname van de Japanse politiek of samenleving. Het is een levendige verkenning van een land dat voortdurend in beweging is. Centraal staat de spanning tussen stabiliteit en aanpassing. Hoe weet Japan zich telkens opnieuw te positioneren tegenover zowel oude als nieuwe uitdagingen? Om deze dynamiek te begrijpen, duiken we ook in de sociale en historische fundamenteën van het land. We analyseren hoe binnenlandse en internationale politieke strategieën inspelen op een veranderende realiteit. Daarbij is het doel niet enkel om Japan beter te begrijpen, maar ook om bredere inzichten te bieden over hoe samenlevingen zich aanpassen in tijden van onzekerheid en verandering. Dit boek richt zich tot studenten, beleidsmakers en iedereen die wil leren van Japan als laboratorium van de toekomst.

Maar om te begrijpen hoe Japan die opmerkelijke balans tussen stabiliteit en verandering wist te bereiken, moeten we terug naar het begin: naar de kern van de verwoesting, en de figuren die de fundamenteën legden voor de wederopbouw.

Yoshida

‘Op de dag dat de Tweede Wereldoorlog eindigde, op 15 augustus 1945, was ik ziek aan bed gekluisterd in mijn huis in Ōiso, mogelijk veroorzaakt door ondervoeding tijdens mijn detentie door de militaire politie.’¹

Met deze woorden beschrijft Shigeru Yoshida (1878-1967) in zijn memoires hoe hij, verzwakt door ziekte, luisterde naar de historische toespraak van keizer Hirohito op 15 augustus 1945 waarin het einde van de oorlog werd aangekondigd. Kort daarna las hij in de

kranten over de formele overgave van Japan, op 2 september 1945, tijdens een ceremonie aan boord van de USS Missouri in de Baai van Tokio en kreeg hij het verzoek van premier Kijurō Shidehara (1872-1951) om als minister van Buitenlandse Zaken de cruciale rol van tussenpersoon te vervullen tussen de Japanse regering en de geallieerde bezettingsmacht onder leiding van generaal Douglas MacArthur.

Shidehara, een gerespecteerde diplomaat vóór 1945, stond bekend om zijn pro-Amerikaanse houding en zijn vurige pleidooi voor vrede. Als premier sprak hij in augustus 1945 idealistisch over een wereld zonder oorlog: 'Laten we samen met de wereldgemeenschap een wereld zonder oorlog creëren.'² Er wordt zelfs beweerd dat hij degene was die generaal MacArthur het idee van de ongrondwettelijkheid van een leger heeft ingefluisterd. Hoewel de Amerikanen zijn idealisme waardeerden, beseften ze ook dat hij niet de juiste persoon was om de praktische hervormingen door te voeren.

Yoshida onderscheidde zich vooral van Shidehara door zijn conservatieve aard en pragmatische aanpak. Waar Shidehara idealistisch bleef geloven in een betere wereld, richtte Yoshida zich op wat haalbaar en noodzakelijk was. Toch zaten de twee op veel vlakken op dezelfde golflengte. Ze deelden een sterke toewijding aan vrede, een pro-Amerikaanse houding, en een diepe overtuiging dat Japan een nieuwe koers moest varen na de rampzalige oorlogsjaren.

Yoshida was geboren in 1878 in Tokio en verbonden aan invloedrijke families. Zijn schoonvader, Nobuaki Makino, was een prominente minister en de zoon van de architect van de Meiji-restauratie, Toshimichi Ōkubo. Deze connecties hielpen Yoshida om al vroeg zijn intrede te doen in het politieke establishment. Na zijn studie aan de prestigieuze Keizerlijke Universiteit van Tokio trad hij toe tot het ministerie van Buitenlandse Zaken. Daar bouwde hij een indrukwekkende carrière op en nam hij in 1919 in de schaduw van zijn schoonvader deel aan de vredesonderhandelingen in Versailles.

Zijn scherpe inzicht, pragmatisme en vasthoudendheid maakten hem uiteindelijk tot een sleutelfiguur in de naoorlogse wederopbouw van Japan.

Toch waren Yoshida's opvattingen even complex als zijn tijd. Net als velen in Japan vóór 1945 was hij tegen oorlog, maar verdedigde hij Japanse acties in Mantsjoerije als noodzakelijk voor de nationale veiligheid. Hij verzette zich tegen de militaire dictatuur, maar bleef trouw aan de keizer en diens absolute macht. Hij verlangde naar vrede, maar was fel gekant tegen het communisme. Deze gevaarlijke tegenstellingen, die leefden onder de Japanse bevolking, beheerste Yoshida door een beleid van economisch pragmatisme. Hij koos stevast voor wat hij als het minst gevaarlijke pad beschouwde, om te voorkomen dat de publieke opinie opnieuw richting een catastrofale oorlog zou kantelen, vooral in een wereld die in de greep kwam van de Koude Oorlog en de dreiging van een nieuwe wereldbrand.

Yoshida nam al snel (in maart 1946) de rol van premier over van Shidehara en kwam aan het roer te staan van de wederopbouw van Japan. Hij leidde de transitie van een militaristisch naar een democratisch land en van een bezette natie naar een onafhankelijke staat. Terwijl hij zich sterk maakte voor pacifisme, zoals verankerd in Artikel 9 van de nieuwe grondwet, ontwikkelde hij een economisch beleid gericht op samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en bureaucratie. Deze pragmatische aanpak vormde de kern van wat later 'de Yoshida-doctrine' werd genoemd: een bestuursstijl waarin economische groei en stabiliteit de hoogste prioriteit kregen. Zijn samenwerking met de Verenigde Staten verzekerde Japan van veiligheid, terwijl hij tegelijkertijd probeerde te voorkomen dat Japan opnieuw betrokken zou raken bij militaire conflicten.

'Japan heeft zijn politieke onafhankelijkheid teruggewonnen. Maar om die onafhankelijkheid betekenis te geven, moeten we ook economische zelfstandigheid bereiken,' stelde Yoshida.³ Hiermee

vatte hij de kern van zijn visie op wederopbouw bondig samen. Deze visie draaide om economische groei als pijler van nationale stabiliteit. Yoshida's beleid stoelde op een hechte samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en financiële instellingen, gebaseerd op vertrouwen en informele communicatie. Dit werd later door Amerikanen *'Japan Inc.'* genoemd.

Tegelijkertijd bleef Yoshida's persoonlijkheid de tegenstellingen van zijn tijd belichamen. Hij was een autoritaire leider met een afkeer van kritiek, bekend om zijn veelvuldig gebruik van de term *baka yarō* ('idiot') voor iedereen die hem niet begreep.⁴ Maar hij was ook een overtuigd antimilitarist, die weigerde in te gaan op Amerikaanse verzoeken om een volwaardig leger op te richten. Zijn koppige toewijding aan pacifisme en economische ontwikkeling bood Japan stabiliteit in een wereld vol onzekerheid.

Tijdens de ondertekening van het Vredesverdrag van San Francisco op 7 september 1951, sprak Yoshida met een visie die zijn pragmatistische politiek samenvatte:

'Uit de as van het oude Japan is een nieuw Japan verrezen. Mijn volk, gezuiverd door lijden, heeft elke ambitie en elke wens naar militaire verovering achter zich gelaten. Vandaag brandt het met een hartstochtelijk verlangen om in vrede met zijn burens te leven en een betere samenleving op te bouwen die een rijker leven voor allen zal opleveren.'

Yoshida's pragmatische leiderschap leidde Japan door een complexe overgangsperiode. Hij wist de spanningen en tegenstellingen van de Japanse samenleving te beheersen door de nadruk te leggen op economische stabiliteit en internationale samenwerking. Hoewel hij beperkt werd door diepgewortelde instellingen, legde hij de fundamenten voor een modern, welvarend Japan dat zijn plek vond in een veranderende wereldorde. Daarmee lag Yoshida aan de wieg van de blauwdruk van hoe Japan omging met de dualiteiten van zijn eigen verleden.

Eerst deconstructie, of toch niet helemaal?

Drie grote initiële hervormingen moesten de weg vrijmaken voor een samenleving waarin angst voor traditionele machts hiërarchieën plaatsmaakte voor participatie en gelijkheid. De eerste hervorming richtte zich op het hart van het feodale systeem: het pachtstelsel, dat kleine pachters (landbouwers die het land dat ze bewerken, huren) in een wurggreep hield van afhankelijkheid en armoede. In het begin van de 20e eeuw bestond meer dan de helft van de Japanse bevolking uit pachters, die vaak maar net konden overleven op kleine stukken moeilijk bewerkbare grond door de vele vulkanen en bergen die meer dan 70 procent van de grondoppervlakte van het land uitmaken. Door de vulkanische bodem was (en is) landbouw een uiterst hachelijke onderneming.

Pacht werd betaald in rijst, en bij een mislukte oogst stonden de pachters met lege handen. Het alternatief was vaak het land verlaten of bij de grootgrondbezitter om kwijtschelding smeken. De afhankelijkheid van de paternalistische goodwill van landeigenaren werd verder versterkt door het Burgerlijk Wetboek van 1898, dat bepaalde dat pachtcontracten niet langer dan een jaar mochten duren en dat de landeigenaar op elk moment het contract kon beëindigen.

Het kiesrecht was voorbehouden aan wie voldoende belasting betaalde, wat grootgrondbezitters een buitenproportionele stem gaf in het parlement. Wetswijzigingen moesten dus langs hun belangen passeren. Generaal Douglas MacArthur begreep dat democratie onmogelijk was zonder de grondige hervorming van deze wurggreep: vrije meningsuiting, politieke participatie en een eerlijke rechtsstaat konden niet gedijen zolang het feodale pachtstelsel bleef bestaan.

Daarom voerde hij een van de meest ingrijpende en succesvolle hervormingen van het naoorlogse Japan door: een radicale landhervorming. De staat kocht landbouwgrond op tegen de prijzen van